

ΔΥΟ ΕΝΔΟΞΟΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ
28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940, 5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1912

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΓΓΚΟΥ ΔΗΜ. ΦΩΚΑ

ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΕ,
ΚΥΡΙΑΙ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ,

Διπλοῦς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς σημερινῆς πανηγυρικῆς συνεδρίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀποβλέπει εἰς τὸν ἐορτασμὸν δύο ἐνδόξων γεγονότων τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν, ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1940, καθιερώθη νὰ τιμᾶται κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ ἄλλο νομίζω ὅτι σήμερον τὸ πρῶτον θὰ ἐξαρθῇ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, διότι ἐφέτος συνεπληρώθη 50ετία ἀπὸ τὴν θαυμαστὴν νικηφόρον ἐξόρμησιν τοῦ 1912.

Οἱ ἐκλεκτοὶ συνάδελφοι, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰ προηγουόμενα ἔτη ἀπήγγειλαν τὸν πανηγυρικὸν διὰ τὴν ἐπέτειον τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, ὕμνησαν τὴν ἀλησμόνητον ἡμέραν κατὰ τρόπον ἀνυπέροβλητον, μὲ τὴν λύραν τοῦ ἐμπνευσμένου των λόγου. Δὲν ἀποτολμῶ νὰ τοὺς ἀκολουθήσω εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασσοῦ. Τῆς πεζῆς ἱστορίας ταπεινὸς θεράπων θὰ δοκιμάσω μὲ πολλὴν συντομίαν νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην σας τὴν εὐψυχίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς ἀντιμετώπισε τὰς σιδηροφράκτους φάλαγγας δύο κραταιῶν αὐτοκρατοριῶν.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μακροηγορήσωμεν διὰ τὰ προηγηθέντα τοῦ Βου παγκοσμίου πολέμου. Τὰ «ἀπὸ τῆς Ἑσπέρας νέφη» πὸν ἤρχισαν νὰ σωρεῦνται ἀπὸ τοῦ 1933 ἐπικινῶνοντο συνεχῶς. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1937 ἡ Ἰταλία κατελάμβανε τὴν Ἀλβανίαν, ἐνῶ ἡ στενὴ σύμπραξις καὶ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν κρατῶν τοῦ Ἄξονος καὶ περισσότερον ἔκδηλος ἐφανερώνητο καὶ ἐπιδεικτικῶς διευτυμπανίζετο. Τέλος τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1939 τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα εἰσβάλλουν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἐκσπᾶ ἡ συμφορὰ τοῦ Βου παγκοσμίου πολέμου, πὸν ἐπὶ ἐξαετίαν συνεκλόνησε τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἤδη ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀλβανίας, ἐδήλου κατηγορηματικῶς ὅτι εἶχε στερεὰν ἀπόφασιν νὰ τηρήσῃ τὴν μᾶλλον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ μολονότι δὲν ἀπέβλεπεν εἰς οὐδεμίαν ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν θὰ ἡμύνητο ὅμως μέχρις ἐσχάτων, ἐὰν ἐξεδηλοῦτο ὀποθενδήποτε ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ πατρίου ἐδάφους. Εἰς τὴν σταθερότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως δὲν ἀνταπεκρίνετο παρομοίᾳ στάσις τῆς Φασιστικῆς Ἰταλίας. Διότι ἐνῶ ἐπισήμως διεκήρυττε φιλικὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα αἰσθημάτων, εἰς ἄλλας πάλιν ἐκδηλώσεις ἐφανερώνετο σαφῶς ἀντιπυθμένη εἰς τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα. Καὶ ἐμεσολάβησε μὲν μία παροδικὴ ἐντελῶς καὶ ἀπατηλὴ ὕφεσις, ἀλλ' αἱ ἐν τῷ μεταξὺ ραγδαῖαι Γερμανικαὶ ἐπιτυχίαι μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Ὀλλανδίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Β. Γαλλίας, ἔδιδαν εἰς τὸν Μουσσολίνι τὸ θάρρος ν' ἀπορρίψῃ τὸ προσωπεῖον. Τὴν 10ην Ἰουνίου 1940 κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, πὸν ἤδη κατέρρει ὑπὸ τὴν τευτονικὴν κροῦσιν. Ἡ κατάστασις τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα προσέλαβε ζοφερὰν μορφήν, διότι τότε ἀκριβῶς αἱ ἐναντίον τῆς Φασιστικαὶ προθέσεις ἐξεδηλώθησαν ἀπροκαλύπτως ἐχθρικαί. Συνεχεῖς παραβιάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑναερίου χώρου, ἔντονος δυσσημιστικῆ ἐκστρατεία τοῦ Ἰταλικοῦ τύπου, ἀεροπορικαὶ ἐπιπτήσεις κατὰ Ἑλληνικῶν πολεμικῶν, τῆς Ὑδρας, τοῦ Γεωργίου, τῆς Ὀλγας, τῶν Ἑλληνικῶν ὑποβρυχίων, ἐκορυφοῦντο μὲ τὸ ἀνοσιούργημα τοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς Ἑλλης τὴν 15ην Αὐγούστου εἰς τὴν Τήνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μεγαλόχαρης.

Ὅλας αὐτὰς τὰς ἐχθρικοτάτας πράξεις ἢ Φασιστικὴ Ἰταλία τὰς ἠρνεῖτο ἢ τὰς ἀπέδιδε εἰς ἀπειρίαν τῶν ἀεροπόρων τῆς. Ἐν τούτοις ἐπρόκειτο περὶ ἀναμφισβητήτου Ἰταλικῆς ἐνοχῆς, τῆς ὁποίας ὑπῆρχον — προκειμένου μάλιστα περὶ τοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς Ἑλλης — ἀκλόνητοι ἀποδείξεις τὰ θραύσματα τῶν Ἰταλικῶν τορπιλλῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, παρὰ τὴν ὑπαρξιν τῶν ἀδιαφεύστων αὐτῶν στοιχείων, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς ν' ἀποφύγῃ τὴν ρῆξιν, ἐπέβαλε σιγὴν ἢ ἀπήχησις ὅμως τοῦ ἐγκληματικοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς Ἑλλης ὑπῆρξε συγκλονιστικὴ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐπειθάρχησεν εἰς τὴν Κυβερνητικὴν κατεύθυνσιν καὶ κατέπνιξε κάθε ἐκδήλωσιν τοῦ θυμοῦ του. Τὸ πλῆγμα ὅμως ἦτο τόσον ἀνόσιον, ὥστε ὑπὸ

τὴν τέφραν τῆς σιωπῆς, ἐφλόγισε τὸν πόθον τῆς δικαίας τιμωρίας καὶ ὠδήγησεν εἰς τὴν λήψιν ἀπαραιτήτων προληπτικῶν μέτρων. Μερικὴ κινητοποίησης, ἐπ' ἀνδρωσὶς τῶν πλοίων τοῦ στόλου κ.τ.τ. Πενιχρότατα μέτρα ἐναντίον τοῦ ἀπειλουμένου μεγάλου κινδύνου. Διότι περιττὸν νομίζω νὰ τοιμισθῇ, ὅτι ἡ πολεμικὴ παρασκευὴ τῆς Χώρας δὲν ἀπέβλεπεν εἰς σύρραξιν πρὸς μεγάλην Δύναμιν, ὅπως ἡ Ἰταλία. Ἄλλος ἦτο ὁ θεωρούμενος πιθανὸς ἀντίπαλος. Αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις δὲν ἐπέτρεπαν οὔτε ν' ἀναλογισθῇ κανεὶς παρομοίαν ἀναμέτρωσιν. Συντριπτικὴ ἐντελῶς ἦτο ἡ Ἰταλικὴ ὑπεροχὴ κατὰ ξηρὰν, κατὰ θάλασσαν καὶ εἰς τὸν ἀέρα. Θὰ ἀναφέρω δύο μόνον χαρακτηριστικοὺς ἀριθμοὺς : τὸ συνολικὸν ἐκτόπισμα τοῦ Ἰταλικοῦ στόλου ἀνῆρχετο εἰς 658.398 τόννους ἔναντι 14.602 μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἡ δὲ Ἰταλικὴ ἀεροπορία διέθετε 1529 ἀεροσκάφη ἔναντι 65 μόνον Ἑλληνικῶν. Ἡ Ἑλλὰς ὑπελόγιζε βέβαια εἰς σχετικὴν κάλυψιν τῶν ἀκτῶν τῆς ἐκ μέρους τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου. Ἐν τούτοις καὶ τοῦ στόλου τούτου ἡ δύναμις ἦτο πολὺ κατωτέρα τοῦ Ἰταλικοῦ. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Βρετανικὸς στόλος τῆς Μεσογείου ἦτο τόσον πολὺ βεβαρημένος μὲ ποικίλας ἀσχολίας καὶ ἀποστολάς, ὥστε ἀπεκλείετο ἡ καθήλωσις του περὶ τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτὰς διὰ νὰ τὰς προστατεύσῃ. Ἀφ' ἐτέρου ἡ ἀπόστασις τοῦ Ἀγγλικοῦ ὄρμητηρίου, πρὸς ἦτο ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἀπὸ τὰς Βορείους Ἑλληνικὰς ἀκτὰς, ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐναντίον των εὐκόλα καὶ χωρὶς πολλὴν τόλμην ἤμποροῦσαν νὰ ἐπιχειρηθοῦν καταδρομαὶ τοῦ Ἰταλικοῦ στόλου, ὀρμωμένου ἀπὸ τὸ *Brindisi* ἢ τὸν *Τάραντα*.

Εἰς ἄλλην συμμαχικὴν βοήθειαν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπολογίσῃ. Ὁ Ἄξων παρουσιάζετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κυρίαρχος ὅλης τῆς Δυτικῆς Ἑυρώπης. Μόνῃ ἡ Ἀγγλία ἀντιμετώπιζε τὸν χεῖμαρρον, ἐνῶ τὸ Λονδῖνον ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται τὰς ἀγρίας ἐπιθέσεις τῆς Γερμανικῆς ἀεροπορίας, εἰς δὲ τὴν Ἀφρικὴν δυσχερεστάτη ἦτο ἡ θέσις τῆς Βρετανικῆς Ἀυτοκρατορίας.

Ἐπὸ τὰς ζοφεράς αὐτὰς περιστάσεις ἐπεδίδοτο τὴν 3ην πρωινήν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 εἰς τὸν Ἑλληνα πρωθυπουργὸν τὸ σκαιὸν Φασιστικὸν τηλεγράφων. Εἰς τὸ ἰταμὸν ἔγγραφον, παρ' ὅλον τὸ ἀπεγνωσμένον τοῦ ἐν ὄψει ἀγῶνος, ἀντετάσσετο, διὰ στόματος τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἰωάννου

Μεταξᾶ, εὐφυχον, ὁμόθυμον, ἥρωικὸν τὸ Ἑλληνικὸν ΟΧΙ.

Τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν, ποὺ ἐσήμανεν ἡ καμπάνα τῆς Μοίρας, ἡ Ἑλλάς μὲ τὴν ἀπάντησίν της ἐπραγματοποίησε ἀληθινὸν ἄθλον. Ὁρθωσεν ὑπερήφανον τὸ ψυχικὸν της ἀνάστημα.

Ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργὸς ἐπεκοινώνησεν εὐθύς ἀμέσως μὲ τὸν ἀείμνηστον Βασιλέα Γεώργιον τὸν Β' καὶ τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἐδίδοντο αἱ διαταγαὶ τῆς μέχρως ἐσχάτων ἀντιστάσεως καὶ ἐδημοσιεύετο τὸ Διάγγελμα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη.

Ἦρχιζεν ὁ ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Ὅσον καὶ ἂν ἡ πάλη διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος προοιωνίζετο σκληρὰ καὶ ἄνισος, ἡ εἰδησις τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τὸ φθινοπωρινὸν ἐκεῖνο πρῶτῳ ἐφλόγισε τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Χώρας. Τὸ Ἔθνος ἔδειξε τότε ἐνότητα καὶ σύμπνοιαν ποὺ θὰ μείνουν ἀλησμόνηται εἰς τὴν ἱστορίαν. Κῦμα ὀργῆς παρέσυρε τοὺς πάντας πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑπεριότου χρέους.

Αἱ ἔνοπλοι Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, στρατός, ναυτικόν, ἀεροπορία, ἀσυγκρίτως μικραὶ καὶ ἀδύνατοι ἀπέναντι τοῦ πανισχύρου ἀντιπάλου, ἤσθάνοντο ἐν τούτοις ἢ ἀναζῆ ἔντός των ἢ ἥρωικὴ παραδόσις τοῦ ἀθλήματος καὶ τῆς θυσίας. Τὰς ἐπτέρωνε τὸ θάρρος καὶ ἡ Ἐθνικὴ ἀλκή. Τὰς ἐργάτωνεν ἡ σφριγηλὴ ἀνάμνησις τοῦ Εἰκοσιένα καὶ τοῦ 1912-13. Τὰς ἐχαλύβδωνεν ἡ πίστις πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Μὲ τὰ ὑπέροχα αὐτὰ συναισθήματα ἀνελήφθη ὁ παράτολμος ἀγὼν καὶ συνετελέσθη τὸ θαῦμα ὅχι μόνον ἢ ἀποκρουσθῆ ὁ Φασιστικὸς ἐπιδρομεύς, ἱταμὸν φόβητρον τῶν τότε καιρῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπωθηθῆ πέραν ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ ὄρια ἐπὶ μῆνας μακροῦς. Ἡ ἐποποιία τῆς Πίνδου εἶχε χαρίσει τὸ πρῶτον μειδιάμα συμμαχικῆς νίκης κατὰ τὸν Βον παγκόσμιον πόλεμον καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἀντίκρουζε μὲ κατάπληξιν καὶ θαυμασμὸν τὰς ἀπιθάνους Ἑλληνικὰς ἐπιτυχίας εἰς τὸν ἄνισον ἀγῶνα.

Εἰς βοήθειαν τοῦ Φασιστικοῦ ἐπιδρομέως ἐχρειάσθη νὰ σπεύσῃ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941 ἡ πανίσχυρος Χιτλερικὴ Γερμανία διὰ νὰ ὑποταγῆ ὑπὸ τὴν πίεσιν δύο αὐτοκρατοριῶν ἢ μικρὰ ἀλλ' ἀδάμαστος ψυχικῶς Ἑλληνικῇ

Πατρίς. Τὴν πικρὰν κατοχὴν ἐπέρασαν μὲ ἀξιοπρεπῆ καὶ πατριωτικὴν στάσιν οἱ Ἕλληνες, ἐνῶ τὰ ὑπολειφθέντα ἀπὸ τὰς βαρυντάτας θυσίας Ἑλληνικὰ πολεμικὰ ἀφῆκαν ἀξιεπαίνως τὴν δουλωμένην Πατρίδα διὰ νὰ συνεχίσουν καρτερικὰ καὶ ἡρωικὰ τὸν ἀγῶνα εἰς μακρυνὰς θαλάσσας ἕως τὴν φωτεινὴν ἡμέραν τῆς τελικῆς συμμαχικῆς νίκης καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ἐὰν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου οἱ φίλοι ἐπέδειξαν λησμοσύνην πρὸς τὴν θαυμαστὴν Ἑλληνικὴν προσπάθειαν, ὅμως ἡ ἐφηβικὴ ὁρμὴ, ποὺ ἐφάνερωσε τὸ Ἔθνος εἰς τὴν σκληρὰν αὐτὴν δοκιμασίαν, κατέκτησε τὴν ἀειδαλῆ δάφνην.

Μακαριώτατε,

Κυρίαί, Κύριοι,

Ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ὅπου τὸ πάθος τῆς Ἐλευθερίας ὠδήγησε τὸ Ἔθνος, ἡμποροῦν μὲ ὑπερηφάνειαν οἱ Ἕλληνες ν' ἀτενίσουν μίαν ἄλλην ὑψηλοτάτην κορυφὴν τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Τὴν ἐξόρμησιν τοῦ 1912.

Συνεπληρώθησαν ἐφέτος πενήντα ὀλόκληρα χρόνια ἀπὸ τότε. Καὶ τὴν ἐπέτειον τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης ἀνόδου, ποὺ ἀποτελεῖ ἐνδοξότατον σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Γένους, δικαίως ἀπεφάσισε νὰ τιμῆσῃ σήμερον μὲ δοξαστικὴν ἀναπόλησιν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Ὅσοι ἐξήσαμεν τὴν σύγχρονον Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, ὅσοι ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἐνέκυσαν εἰς τὴν μελέτην της, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ ν' ἀτενίσουν μὲ θαυμασμὸν τὴν λαμπρὰν ἀφειρησίαν, τὴν σφριγῶσαν ἐκείνην Ἐθνικὴν ἀνάτασιν, ὅστερα ἀπὸ τὸν βαθύτατον ἐκπεσμόν, εἰς τὸν ὅποτον εἶχε περιέλθει ὁ τόπος, μετὰ τὴν θλιβερωτάτην περιπέτειαν τοῦ 97. Ἄνεμος μαρασμοῦ ἔπνεε τότε εἰς τὴν Χώραν, τὴν ὁποίαν ἐταλαιπώρει ἡ κακοδιοίκησις, ἡ ὀλιγαρχικὴ πίεσις, ἡ στυγνὴ ἀδιαφορία τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Καὶ τὴν γενικὴν κατάθλιψιν ἐπέτεινε τὸ γεγονός, ὅτι ἐνῶ τὰ ἄλλα Κράτη τοῦ Αἴμου διεξεδίκουν μὲ ὠμότητα δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς κληρονομίας, ἡ Ἑλλάς, ἔρημος συμμάχων, ἀνέτοιμος καὶ ἀνίσχυρος, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ μὲ τὴν εὐγλωττίαν τῆς ὕλικῆς ἰσχύος τὰ μεγάλα της δίκαια.

Εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ὡστόσον αὐτὴν τῆς δυσφορίας καὶ τοῦ πένθους

ἤστραπταν ποῦ καὶ ποῦ ὡσάν λαμπροὶ σπινθήρες αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις τῆς Φυλῆς.

Καὶ ἡ βαθμιαία ἄνοδος τῶν ἀστῶν, ποῦ ἐσημειοῦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀπετέλει μίαν ἀξιοσημείωτον πραγματικότητα, ἀλλ' ἐμφανέστερον ἐξεδηλώθη ἡ ἀπόφασις τοῦ Γένους νὰ ζήσῃ, μὲ τὴν φλόγα ποῦ ὑψώσαν εἰς τὴν γῆν τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου οἱ πρωτομάρτυρες τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Οἱ τιμημένοι αὐτοὶ ἤρωες δὲν ἀνεβίωσαν μόνον τὸν Ἀρματολισμόν. Ἐτόνωσαν τὴν συνείδησιν τῆς ζωτικότητος τοῦ λαοῦ. Κάτι περισσότερον, κατέδειξαν - ὅπως γράφει ὁ Γεώργιος Βεντήρης - ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ὡς ἀνάπηρον καθυστέρημα τοῦ Βυζαντίου. Ἐπρεπε νὰ ζήσῃ ἢ νὰ πέσῃ. Ἄλλως τε τὰ σλαβικά Ἑθνη ὑπερνύμιζαν μέχρις ἀγριότητος εἰς τοὺς Ἑλληνας, ὅτι μόνον ἡ ἀκάματος δρασίς ἐπιτρέπει εἰς τοὺς λαοὺς νὰ στέκουν ὄρθιοι ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ πολεμικὴ πείρα, ποῦ ἀπεκτήθη ἐκεῖ ἐπάνω, ἦτο σημαντικὴ. Ἐπρότευνεν ὁμως τὸ ἄλλο κέρδος: Τὰ παλληκάρια τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος ἔδειχναν—κατὰ τὸν ποιητὴν—πλατύτερη καὶ πλησιέστερη τὴν γῆν τῶν ὀνείρων μας. Ἐκαμαν τὴν Ἑλλάδα ἂντικρύζῃ ἄνοιξιν. Νὰ ἀντικρύζῃ ἄνθισμα ἐλπίδων.

Ἡ Κρήτη, ἐν τῷ μεταξῦ, διεξεδίκει τὰ δικαιώματά της εἰς πλήρη ἀποκατάστασιν, καὶ συνεχίζουσα μακροαῖωνα ἀγῶνα ἐζήτει καὶ πάλιν τὴν Ἐνωσιν, μόνον τὴν Ἐνωσιν.

Ἐνῶ δὲ αὐτὰ συνετελοῦντο καὶ ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν βουλὴν ἐνεφανίζοντο νέαι δυνάμεις, ἐξέεσα εἰς τὴν Τουρκίαν, κατὰ τὸ 1908, τὸ Νεοτουρκικὸν κίνημα. Ὁ ἐλεύθερος καὶ δοῦλος Ἑλληνισμὸς τὸ ὑπεδέχθη μὲ ἐνθουσιώδη ἐλαφρότητα καὶ μόνον ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' ἐπέδειξε συνειτὴν ἐπιφύλαξιν, ποῦ τόσο ἀπεδείχθη σοφὴ. Διότι πράγματι σφοδρὰν ἀναταραχὴν ἐπροξένησε τὸ κίνημα ἐκεῖνο. Ἡ Αὐστρία, ἐπωφελουμένη, προσήρτα τὴν Βοσνίαν, ὁ Φερδινάνδος ἐστέφετο Βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ἑλλάς, ἂν καὶ δὲν ἐκινήθη, ἔγινε τὸ ἀντικείμενον ἀγρίου καὶ φανατικοῦ διωγμοῦ. Τὰ Ἑλληνικὰ ἐμπορεύματα ἀπεκλείοντο εἰς τὴν Τουρκίαν. Αἱ Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπαύοντο. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν

Στρατιωτικῶν Μαχμούντ - Σεφκέτ ἐφέρετο βαναύσως εἰς τὸν Πατριάρχην. Ὁ Κερίμ - Ἀγᾶς ἐτρομοκρατεῖ. Εἰς τὰς Κυδωνίας ἐσφάζοντο ἀναιτίως οἱ ὁμογενεῖς. Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς πρὸ τοῦ κατακλισμοῦ αὐτοῦ, ἀπροετοίμαστος καὶ ἀδύνατος, περιορίζετο εἰς ἀγόνους διπλωματικὰς ἐνεργείας καὶ ὁ Ἕλλην πρέσβυς εἰς τὸ Παρίσι ἤκουεν ἀπὸ τὸν Κλεμανσὸ τὴν σκληρὰν ἀλήθειαν : "Αἱ ἀξιώσεις σας δὲν γίνονται δεκταί, διότι εἶσθε ἀνίσχυροί.,, Ἡ ταπεινώσις καὶ ἡ παρακμὴ τῆς Χώρας ἦτο μεγάλη καὶ διὰ τὰ ἐκχειλίση τὸ ποτήριον τῆς πικρίας ἐπηκολούθησε μία ἀκόμη ἀποφασιστικὴ ἀφορμὴ.

Τὴν 3ην πρωινήν τῆς 6ης Αὐγούστου 1909, ἄγλημα ναυτῶν τοῦ Διεθνοῦς στόλου, πὺν εἶχε καταπλεύσει εἰς τὴν Κρήτην, κατέλαβε τὸ φρούριον Φιρκᾶ καὶ ἀπέκοψε τὸν κοντὸν τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας. Οἱ Κρητες ἠσθάνθησαν βαθύτατα τὴν βεβήλωσιν. Ἡ ὀδύνη μετεδόθη εἰς τὸ Πανελλήνιον καὶ νέφος ἠτιης καὶ ἐντροπῆς ἐκάλυψε τὴν Χώραν. "Ὅλοι πλέον ἐνόησαν ὅτι ἡ Πατρίς δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὑποστῇ ἄλλους διασυρμούς χωρὶς τὸν κίνδυνον τελείας ἐξουθενώσεως." Ἐτσι ἤστραφεν ἡ 15η Αὐγούστου 1909 μὲ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου. Οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ πὺν τὸν συνεκρότουν εἶχαν ζήσει, μετὰ τὴν ἦταν τοῦ 97, δώδεκα πικροὺς χρόνους μὲ τὴν προσπάθειαν νὰ συντάξουν τὸ ἔνοπλον Ἔθνος. Ἀντιμετώπιζαν τοῦ κόσμου τὰς δυσχερείας, τὰς παραγκωνίσεις, τὴν ἀτυχή πορείαν τῶν Ἐθνικῶν πραγμάτων. Εἶχαν πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς γίνει καὶ ἀντάρται εἰς τὸν τιμιώτατον Μακεδονικὸν Ἀγῶνα, εἰς τὴν λίμνην τῶν Γιαννιτσῶν, εἰς τὶς καλαμιές τοῦ Βαρδάρη, εἰς τὰς χαράδρας τοῦ Ὀλύμπου διὰ νὰ σταματήσουν τὴν κάθοδον τοῦ Βουλγάρου, εἰς τὸν Ἀλιάκμονα. Τώρα ἔβλεπαν ὅτι ὅλαι τῶν αἰ προσπάθειαι, ὅλαι τῶν αἰ ἐγκαρτερήσεις κατέληγαν εἰς τὴν ἰταμὴν ἀπειλήν τοῦ Νεοτούρκου : - Νὰ πιῇ τὸν καφέ του εἰς τὰς Ἀθήνας ! Ἡσθάνθησαν βαθύτατα τὴν προσβολὴν ἀπὸ τὴν θρασεῖαν Τουρκικὴν πρόκλησιν καὶ ἀνέλαβαν ν' ἀντισταθοῦν κατὰ τῆς Ἐθνικῆς ἐκμηδενίσεως, πὺν ἐπήρχετο ραгдаία. Ἐμετρήθησαν μὲ ὄλους τοὺς ἰσχυροὺς παράγοντας καὶ ὠδήγησαν εἰρηρικὰ εὐθύς ἀμέσως τὸν τόπον εἰς τὸν πλατὺν καὶ ἴσιον δρόμον τῆς χειραφετήσεως. Ἐνα μόνον μῆνα μετὰ ἡ ἐπανάστασις ἐπανήρχετο εἰς τὴν πηγὴν τῆς, εἰς τὸν λαόν, μὲ τὸ συλλαλητήριον τῆς 14ης Σ/βρίου 1909. Αὐτὸ

ἀπετέλεσε τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εὗρεν ἐντὸς τοῦ τὴν δύναμιν τῆς Ἀναγεννήσεως. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ καὶ νὰ ἐξαρθῆ, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Α΄, μὲ τὴν ὄριμον σωφροσύνην του, ἐστάθη εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ λαοῦ του μὲ πατρικότητα, πραότητα καὶ στοργήν.

Τὸ ἔργον τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπῆρξε σημαντικόν. Συνεπλήρωσε τὴν στρατιωτικὴν παρασκευήν, ἐγύμνασε 40.000 ἀπαλλαγέντων, ἠγόρασε τὸ θωρηκτὸν Ἀβέρωφ, πὺν ἐξησφάλισε τὴν νίκην εἰς τὸν Ἀσὺν Βαλκανικὸν πόλεμον. Ἐθεσε τὴν βάσιν τῆς “Ἐθνικῆς πανστρατιᾶς., Πέραν ὅμως τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν ὁ Στρατ. Σύνδεσμος, ὅταν ἡσθάνθη ν’ ἀπολείπουν αἱ δυνάμεις του πρὸς περαιτέρω δημιουργίαν, ἔλαβε τὴν σῶτειραν ἀπόφασιν νὰ μετακαλέσῃ ἀπὸ τὴν Κρήτην τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον διὰ νὰ κατευθύνῃ αὐτὸς μὲ τὴν πολιτικὴν του μεγαλοφυΐαν τὰς τύχας τοῦ ἔθνους.

Ἡ πολυτάραχος πεῖρα Γεωργίου τοῦ Α΄ ἀλλὰ καὶ ἡ ἔμφυτος σωφροσύνη του συνετέλεσαν, ὥστε ἀμέσως νὰ συνεννοηθῆ μὲ τὸν Κρητὰ πολιτικόν Ἀνεγνώρισε τὰς δημιουργικὰς του ἰκανότητας καὶ τοῦ ἀνέθεσε τὴν Πρωθυπουργίαν. Τὴν Πρωθυπουργίαν πὺν ἀπέβη πράγματι μεγαλοεργὸς καὶ τὴν ὅποιαν ὁ λαὸς ἐσπερέωνε μὲ τὰς πανδήμους πλειοψηφίας τῆς 28ης Νοεμβρίου τοῦ 1910 καὶ τῆς 12ης Μαρτίου τοῦ 1912.

Ἐπικουρούμενος ἀπὸ ἀξίους συνεργάτας ὁ ἐμφυχωτῆς Πρωθυπουργὸς συνεπλήρωνεν ἐντὸς μηνῶν ἔργον τεράστιον πρὸς ὀργάνωσιν προωδευμένου Κράτους. Ὑπεράνω ὅμως τῆς προσπαθείας αὐτῆς προεῖχεν ἡ σκέψις τῆς Ἐθνικῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς διεκδικήσεως τῆς Ἑλληνικῆς κληρονομίας. Διὰ αὐτὸ ἅπαντοι καὶ ἔντονοι ὑπῆρξαν αἱ ἐνέργειαι διὰ τὴν πολεμικὴν προετοιμασίαν τῆς Χώρας. Μετεκαλοῦντο Γαλλικὴ καὶ Ἀγγλικὴ ὀργανωτικαὶ ἀποστολαὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, οἱ ὅποιοι ἐνισχύοντο, ὥστε νὰ καταστοῦν ὄργανα πραγματικῆς ἀμύνης τῆς Χώρας. Καὶ διὰ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν προσπάθειάν του ἠθέλησεν ὁ Κυβερνήτης νὰ χρησιμοποίησῃ πάντα θεωρούμενον ἰκανόν. Παραμερίζων καὶ προκαταλήψεις καὶ τὴν μνήμην προσφάτων κλονισμῶν διὰ νὰ θέσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τὸν ἄξιον Ἀρχηγόν, συνίστα τὴν θέσιν τοῦ Γεν. Ἐπιτεωρητοῦ, τὴν ὅποιαν ἀνέθετε εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Διάδοχον Κωνσταντῖνον ἐνδεδειγμένον, λόγῳ τῶν ἀναμφισβητήτων στρα-

τιωτικῶν καὶ ἡγετικῶν του προσόντων, ἡ ἀρχηγεῦση τοῦ στρατευομένου Ἑθνους. Μετ' ὀλίγους μῆνας ἡ λαμπρὰ ἐργασία, ἣτις συνετελεῖτο εἰς τὸ στρατεῦμα, βοηθούσης καὶ τῆς ἐξαιρέτου Γαλλικῆς Ἀποστολῆς, κατέληξε εἰς τὸ νὰ παρατάσῃ ἡ Ἑλλὰς σφριγηλὴν καὶ ἀξιόμαχον δύναμιν.

Μεγαλόπνοους πράγματι ἦτο ἡ Κυβερνητικὴ ζέσις πὺν ἐπέτυχε νὰ ἐνώσῃ ἡθικῶς τὸν λαὸν, νὰ φρονηματίσῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ στήσῃ ὄρθιον ἐντὸς 20 μηνῶν κράτος παλλόμενον ἀπὸ νεότητα καὶ ἐλπίδας.

Ἡ ἔντονος ὅμως αὐτῆ ἐσωτερικὴ ἀναδημιουργία, ὅσον καὶ ἂν καθίστα τὴν Ἑλλάδα ἰσχυράν, ποτὲ δὲν θὰ τὴν ἔκαμινεν ἰκανὴν νὰ μονομαχήσῃ μὲ τὴν Τουρκίαν. Ἀνέλαβε τότε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος τὴν σοφὴν τόλμην, νὰ ἐπιδιώξῃ σύμπραξιν μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς. Νὰ ἐπιζητήσῃ συνεννόησιν μὲ τοὺς μόνους δυνατοὺς συμμάχους πὺν ὑπεδείκνυνεν ἡ γεωγραφία, ἡ πολιτικὴ ἱστορία καὶ ἡ ἐθνολογικὴ σύστασις τῆς Μακεδονίας. Μόνον ἔτσι θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος δικαίαν ἀναλογίαν ἀπὸ τὸ κέρδος τῆς κοινῆς νίκης. Αἱ διαπραγματεύσεις ὑπῆρξαν μακραὶ. Ἡ Βουλγαρία δὲν ἀπέβλεπεν ἀρχικῶς μὲ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν μαχητικότητα τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν ὅμως ἀνώτερος Βούλγαρος ἀξιωματικὸς παρηκολούθησε τὰ μεγάλα γυμνάσια τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν καὶ ἀπεκόμισε ἀπ' αὐτὰ λαμπρὰς ἐντυπώσεις, αἱ δυσκολαὶ ἠρθῆσαν καὶ τὴν 17ην Μαΐου 1912 ὑπεγράφετο ἡ συμμαχία μετὰ τὴν Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχαν καὶ ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον. Ἡ Ἑλλὰς ἄφινεν ἀποφασιστικὰ μίαν μακροχρόνιον παραδόσιν διὰ νὰ ριφθῇ μὲ θάρρος εἰς τοὺς νέους δρόμους τῆς Βαλκανικῆς πραγματικότητος. Ὅλιγον ὕστερα ὑπεγράφετο εἰς τὴν Σόφιαν καὶ ἡ στρατιωτικὴ σύμβασις. Δι' αὐτῆς ἡ Βουλγαρία ἀνελάμβανε νὰ διαθέσῃ στρατὸν 300.000 ἀνδρῶν, ἡ Ἑλλὰς ὑπέσχετο νὰ παρατάξῃ 120.000 μαχητάς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ τοῦ στόλου τῆς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ τελευταία αὐτῆ ὑποχρέωσις ἐβασάνιζε πολὺ τὴν σκέψιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ναυτικοῦ Ἐπιτελείου, διότι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὕστερῶν εἰς ὕλικὴν δύναμιν ἐναντι τοῦ ἐχθροῦ, ἀνελάμβανε βαρυντάτην ἀποστολὴν καὶ ἐπωμίζετο παμμεγίστας εὐθύνας. Τὰς ἀμφιβολίας ὅμως καὶ τοὺς ἐπιτελικοὺς

αὐτοὺς δισταγμοὺς διέλυσε τὸ ἄτρομον θάρρος καὶ ἡ ἀπόλυτος πεποίθησις εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου. Εἰς τὸ πολεμικὸν ἐκεῖνο συμβούλιον ὁ Κουντουριώτης ἐκέρδισε τὴν πρώτην του νίκην. Μετέδωσεν εἰς ὅλους τὴν ἡρωικὴν του πίστιν καὶ ὁ Κυβερνήτης τῆς Χώρας, πὸν ἀντιμετώπιζε τὸ δυσχερέστατον πρόβλημα, εὗρισκεν εἰς τὴν ρωμαλέαν εὐψυχίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου τὴν ψυχικὴν διαπασῶν, πὸν τοῦ ἐχρειάζετο.

Τὰ γεγονότα ἐν τῷ μεταξὺ ἐπήρχοντο ραγδαῖα. Τὴν 14ην Σεπτεμβρίου ἡ Τουρκία ἐπεστράτευε τὰ στρατιωτικὰ σώματα τῆς Θράκης. Αἱ κυβερνήσεις τῆς Σόφιας, τοῦ Βελιγραδίου, τοῦ Μαυροβουνίου ἀπήντων ἀμέσως μὲ γενικὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν 17ην Σεβρίου ἐπεστρατεύετο ἐπίσης καὶ ἡ Ἑλλάς.

Τὸ Β. Διάταγμα ὑπέγραφεν, ἐνθουσιωδῶς σύμφωνος μὲ τὴν φωτεινὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ἀντιβασιλεὺς Διάδοχος Κωνσταντῖνος, διότι ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀπουσίαζεν εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Ὅταν ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν ὁ Βασιλεὺς ἐπέστρεφεν ἐπὶ τῆς Ἀμφιτριτίης ἀπὸ τὴν Βενετίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, σύννοος, βαρὺς καὶ περίφροντις ἦτο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ. Ἡ μακρὰ του πολυώδυνος πεῖρα τοῦ ἐπέβαλεν ἀμφιβολίας καὶ δισταγμοὺς καὶ ἀνησυχίας. Εἰς τὴν Ἰσθμίαν ὁμοῦς ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς Β. θαλαμηγοῦ ὁ Πρωθυπουργὸς διὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Βασιλέα. Ἐκάθησαν καὶ οἱ δύο μόνοι εἰς τὴν προύμνην καὶ συνωμίλησαν διὰ μακρῶν. Ὁ Βενιζέλος εὗρε τὴν ἐνκαιρίαν ν' ἀναπτύξῃ τὰς αἰσιοδόξους προβλέψεις του, νὰ μεταδώσῃ τὴν ἀκλόνητον πίστιν του εἰς τὴν Νίκην καὶ νὰ βεβαιώσῃ ἀκόμη τὸν Ἄνακτα διὰ κάτι πὸν ἐθεωρεῖτο ἀπίστευτον: ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ εἴμεθα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην! Καὶ ὅταν μετὰ τρίωρον ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ εἶδαμεν οἱ ἐπιβαίνοντες τὸν Βασιλέα ἄλλον ἄνθρωπον. Ἡκτινοβόλει ἀπὸ αἰσιοδοξίαν, πεποίθησιν καὶ χαράν. Τὰ σύννεφα τῆς ἀμφιβολίας του εἶχε διαλύσει ἡ δροσερὰ ἐλπιδοφόρος πνοὴ μὲ τὴν ὁποίαν ὁ πρῶτος του σύμβουλος ἠτένιζε μὲ θανμαστὴν διόρασιν τὸ Ἑλληνικὸν μέλλον.

Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως εἰς Ἀθήνας διὰ Β. Δ. ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος, κατὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, διωρίζετο Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ Θεσσαλίας καὶ ἀπήρχετο εἰς τὸ στρατηγεῖον του τῆς Λαρίσης, συνοδευόμενος ἀπὸ τὰς εὐχὰς τῶν Πανελλήνων.

Τὴν 30ην Σ/βρίου οἱ βαλκανικοὶ σύμμαχοι ἐπέδιδαν κοινὴν διακοίνωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀξιοῦντες τὴν ἐφαρμογὴν εὐρυτάτων μεταρρυθμίσεων. Ἡ Τουρκία δὲν ἀπήντησε καὶ ὁ πόλεμος ἐπέκειτο. Ὁ στρατὸς ἐκινήτοιοιεῖτο πρὸς τὰ σύνορα. Οἱ Ἕλληνες ἐπορεύοντο εἰς τὸν Ἀγῶνα μὲ ὑψηλὴν σοβαρότητα, μὲ τὴν σιωπὴν τῶν μεγάλων ἀποφάσεων. Ἡξευραν ὅλοι ὅτι ἔπρεπεν ἢ νὰ νικήσουν διὰ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι ἢ νὰ πεθάνουν.

Εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς συνῆλθε τὴν 1ην Ὀκτωβρίου καὶ εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταντο διὰ πρώτην φορὰν οἱ Κρηῖτες βουλευταί, ὁ Πρωθυπουργὸς εἶπεν: Τὰ τέσσαρα Χριστιανικὰ Κράτη τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου ἠνώθησαν διὰ νὰ ἀποσπάσουν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ τοὺς τυραννομένους ὁμοεθνεῖς των. Ἡ Κρήτη ἀποτελεῖ ἀπὸ τῆς σιγμῆς αὐτῆς ἀναπόσπαστον καὶ ἀδιαίρετον μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. «Πολλοὶ κρύβουν τὰ πρόσωπα εἰς τὰς παλάμας καὶ κλαίουں μὲ λυγμούς, διηγεῖται ὁ ἱστορικός. Πόσων δεκαετηρίδων προσδοκίαι διὰ νὰ ζήσουν τὴν σιγμὴν αὐτήν. . . .

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 4ης Ὀκτωβρίου ἡ κινητοποίησις τοῦ στρατοῦ διὰ τῶν θαλασσίων ὁδῶν, συνοδεία τῶν πλοίων τοῦ στόλου, εἶχε περατωθῆ καὶ ὁ στόλος τοῦ Αἰγαίου, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πλοιάρχου Κουντουριώτη, εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὸ Φάληρον. Πρωί, πρὸς τῆς 5ης Ὀκτωβρίου - ἀλλ' εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἄς μοῦ συγχωρηθῆ νὰ παραθέσω τὴν προσωπικὴν μου ἀνάμνησιν - μόλις ὁ ἥλιος ἐφώτισε τὴν ἠρεμον Φαληρικὴν ἀγκάλην ὁ Ἀβέρωφ μετέδιδε μὲ σήματα διὰ βραχιόνων εἰς τὰ πλοῖα τοῦ στόλου τὸ μεγάλο μήνυμα. Ἦτο τὸ ἐπίσημον τηλεγράφημα τοῦ Ἑπουργείου τῶν Ναυτικῶν: «Σήμερον ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ Πατρις καλεῖ ὑμᾶς εἰς τὸ καθήκον. Ἑπουργὸς Στράτος,»

Ἡ εἶδησις, ὅσον καὶ ἂν ἀνεμένετο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν, ἔφερε ῥίγη συγκινήσεως καὶ ἐπέτρωσε τὰς ψυχάς. Ὀλίγον ἀργότερα ἀνήρχοντο ἐπὶ τοῦ Ἀβέρωφ ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Ἑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν διὰ νὰ εὐχηθοῦν καὶ ν' ἀποχαιρετήσουν τὴν Ἑλληνικὴν ναυτικὴν δύναμιν, διὰ ν' ἀναγγείλουν συγχρόνως τὴν προαγωγὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου πλοιάρχου Κουντουριώτη εἰς Ἑπιναύαρχον. Θεομαὶ καὶ ἐνθουσιώδεις καὶ παλλόμεναι ἦσαν αἱ προσφωνήσεις των. Ἐπιγραμματικὴ ἡ διατύπωσις τῆς βαρείας ἀ-

ποστολῆς τοῦ στόλου, καλουμένου νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συμμαχικὴν νίκη. Ὅ,τι ὁμως ἔμεινεν ἀλησμόνητον καὶ ἀνεξίτηλον ἀπὸ τὸν ὑπέροχον ἐκεῖνον ἀποχαιρετισμόν, ἦτο ἡ τελευταία ἀποστροφὴ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου πρὸς ἀντήχησε σὰν νευρικό σάλπισμα προσταγῆς: “Ἡ Πατρις - εἶπε - ἀξιοῖ ὄχι ἀπλῶς νὰ ἀποθάνετε ὑπὲρ αὐτῆς. Αὐτὸ θὰ ἦτο τὸ ὀλιγώτερον. Ἀξιοῖ νὰ νικήσετε!,,

Μετ’ ὀλίγα λεπτὰ ἀνῆρχετο τὴν κλίμακα τοῦ Ἀβέρωφ ζωηρὸς καὶ εὐσταλῆς ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Γεώργιος. Ἐστάθη εἰς τὸ μέσον τοῦ τετραγώνου καὶ μὲ ἔντονον φωνὴν ἀπηυθύνθη πρὸς τὸ ἀγαπητόν Του Ναυτικόν, διὰ νὰ τὸ ἀποχαιρέτησῃ καὶ νὰ τὸ εὐχηθῇ. - Εἶμαι βέβαιος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, κατέληξε, εἶμαι βέβαιος διὰ τὴν Νίκην. Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί σας καὶ ζητωκραυγάζω μαζί σας. Ζήτω τὸ Ναυτικόν.,, Κραυγαὶ ἐνθουσιασμοῦ, πρὸς ἐπνίγοντο ἀπὸ συγκίνησιν, ἐκάλυψαν τοὺς βασιλικούς λόγους καὶ ἐχαιρέτων τὸν ἀλησμόνητον Ἀνακτα, πρὸς δὲν ἐπέπρωτο, ἀλλοίμονον, νὰ ἐπανίδῃ τὸ Ναυτικόν Του.

Ἀνακρούεται τώρα ὁ Ἐθνικὸς Ὑμνος. Τὸν ἀκούουν ὅλοι μὲ ὕγρὰ μάτια. Ἡ μουσικὴ τοῦ Μαντζάρου ἐπῆρε τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ὄραν τόνους ρωμαλέους καὶ ἐπερωδῆ ὡς πολεμιστήριος παιδὸν εἰς τὸν Ἀτικὸν ἀέρα. Ἀποβιβάζονται ὕστερα οἱ ἐπίσημοι καὶ τὴν 1.30 μ. μ. ὁ στόλος ἐκκινεῖ. Προηγεῖται ὑπερήφανος ὁ Ἀβέρωφ, ἀκολουθοῦν τὰ παλαιὰ θωρηκτὰ τοῦ Τρικούντη Ὑδρα, Σπέτσιαι, Ψαρά. Τὰ ἀντιτορπιλικὰ Νίκη καὶ Δόξα συμβολικοὶ δορυφόροι, προηγοῦνται τοῦ στόλου, πρὸς σχίζει τὰ γαλανὰ νερὰ πρὸς τὰ μεγάλα του πεπρωμένα.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐβρόντα τὸ τουφέκι εἰς τὰ σύνορα. Εἰς τὰς 11 τὸ πρωὶ τῆς 5ης Ὀκτωβρίου ὁ Ἀρχιστράτηγος Διάδοχος ἐτηλεγράφει ἀπὸ τὸν Τυρναβόν. “Ἀπὸ πρωίας σήμερον ἤρξατο προέλασις στρατοῦ Θεσσαλίας. Πρῶτον σύνταγμα κατέλαβεν ἡδη Προφήτην Ἡλίαν καὶ Δοσφάκι. Τρίτον σύνταγμα εἰσηλθε Δαμάσιον διὰ Μπογαζίου Τυρνάβου. Λοιπαὶ μεραρχίαι προελαύνουν. Κωνσταντῖνος Διάδοχος.,, Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπρόλαβαν νὰ κρατήσουν τὴν Μελοῦνα, τὸ ἀπειλητικὸν ὄροσημον πρὸς 15 χρόνια ἐφοβέριζε τὴν Δάρισαν καὶ τὰ Τρίγκαλα.

Θυελλώδης ἦταν ἡ προέλασις τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἡρωικὴν ἡγεσίαν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου. Κῦμα ὀρμῆς καὶ ὀργῆς ἐκινουῖσε τὸ ἔνοπλον Ἔθνος πρὸς τὴν πορείαν τῆς Νίκης, διαρκῶς Ἐμπρός. Καὶ ὁ ποιητὴς ἐβροντοφώνει :

Κρήτη, ὁ Μοριάς, ἡ Ρούμελη

Ἐμπρός! ἡ Ἑλλάδα λάμπει

Ἀχολογᾶν οἱ κάμποι

Καῖνε οἱ καρδιές, Ἐμπρός!

Εἰς τὴν Ἐλασσόνα οἱ Τοῦρκοι ἀντεστάθησαν μὲ πείσμα, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ ὀρμὴ μὲ τὸν Στρατηλάτην Διάδοχον εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρὸς τοὺς παρέσυρε εἰς τὸ Σαραντάπορον, πὸν ἐνομιζέτο ἀπόρθητον, καὶ πὸν ἔπεσε καὶ αὐτὸ κατόπι τῶν ἐπιτηδείων κινήσεων καὶ τῆς ὀρμητικῆς Ἑλληνικῆς προελάσεως. Αἱ νίκαι καὶ ἐπιτυχίαι διεδέχοντο ἢ μία τὴν ἄλλην. Ὁ στρατὸς ἐπροχώρει ἀπὸ θριάμβου εἰς θρίαμβον καὶ ἐχάριζε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Μακεδονικὴν γῆν. Ὁ στόλος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν κατελάμβανε τὴν Αἴμνον ἐγκαθίστα ἐκεῖ κατὰ θαυμαστὸν τρόπον τὸ λαμπρὸν ὀρμητήριόν του καὶ ἀπέκλειε τὰ Δαρδανέλλια.

Τὸ βράδυ τῆς 10ης Ὀκτωβρίου ὁ Διάδοχος ἐπευφημούμενος εἰσήρχετο εἰς τὰ Σέρβια. Τὴν 14ην Ὀκτωβρίου ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀπεθεώονετο εἰς τὴν Κοζάνην. Καὶ ἀρχίζει ὕστερα μὲ τὴν μάχην τῶν Γιαννιτσῶν ἡ πορεία πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ὁ Βότσης τορπιλλίζει τὸ Φετήχ - Μπουλέντ, ἐνῶ ὁ στόλος κατελάμβανε διαδοχικῶς τὴν Μυτιλήνην, τὴν Χίον, τὴν Σάμον καὶ ὄλην τὴν θαυμαστὴν πλειάδα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Τέλος τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου, τὴν ἐπέτειον τοῦ προστάτου τῆς Ἀγίου Δημητρίου, ἡ Θεσσαλονίκη παρεδίδετο εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Αἰώνων πόθοι καὶ ὄνειρα ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσφατος πρόβλεψις τοῦ Κυβερνήτου ἐπραγματοποιῶντο τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην ἡμέραν. Πανεθνικὴ ἦτο ἡ χαρὰ διὰ τὸ λαμπρὸν ἐπίτευγμα, πὸν τόσον γρήγορα, ὕστερα ἀπὸ πικρὸν μαρασμόν, ἦλθε νὰ καταυγάσῃ τὰς Ἑλληνικὰς ἡμέρας. Ἡ δάφνη ἐστεφάνωνε τὴν ὁμόθυμον δρᾶσιν τοῦ Ἔθνους. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α' εἰς τὴν λαμπρὰν δύσιν τῆς Βασιλείας του εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἴδῃ τὴν Θεσσαλονίκην κατακτωμένην

ἀπὸ τὰ ὄπλα τοῦ νιόυ του καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ του. Ὁ ἴδιος ἔδωσεν ἀργότερα εἰς αὐτὴν τὸ αἷμα του καὶ ἐτελείωσεν ὡς Ἐθνικὸς ἥρωας.

Ἡ κλεψύδρα δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπεκταθῶ - ὅπως θὰ ἔπρεπε - εἰς τὰς περαιτέρω θριαμβευτικὰς ἐπιτυχίας. Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σταθῶ, ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν, εἰς στάσιν εὐλαβικοῦ προσοκνηήματος ἐμπρὸς εἰς δύο ἔνδοξα τρόπαια. Στρατιωτικὸν τὸ ἓνα : τὰ θρυλλικὰ Γιάννενα, τὸ ἀπόρθητον φρούριον, ἢ ἀκοίμητος ἐστία τοῦ δούλου Γένους, πὸν ὕψερα ἀπὸ σκληρῶν καὶ λαμπρῶν ἀγῶνας παραδίδεται εἰς τὸν στρατηλάτην Διάδοχον Κωνσταντῖνον καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν μητέρα Πατρίδα ὑπὸ τὸν νικητήριον ἀλαλαγμὸν τῶν Πανελλήνων.

Ναυτικὸν τὸ ἄλλο τρόπαιον : αἱ δύο ἔνδοξοι ναυμαχίαι τῆς Ἑλλης καὶ τῆς Δήμου. Ἀληθινὴ χαρὰ τῆς Ἱστορίας, ὅπου ἔλαμψεν ἡ ἐπικὴ ὁρμή, τὸ ἄτρομον θάρρος, ἢ ἰκανότης τοῦ Στόλου τοῦ Αἰγαίου ὑπὸ τὴν ἀπαράμιλλον, τὴν θυελλώδη, τὴν δεσπόζουσαν ἡγεσίαν τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς ἐμπνευσμένης Ἀρχηγίας, πὸν ἐξησφάλισε τὴν συμμαχικὴν ἐπιτυχίαν καὶ ὕψωσε τὰς δύο νικηφόρους ναυμαχίας εἰς ἀκατάλυτον σύμβολον τῆς Ἑλληνικῆς Ναυτικῆς Ἀρετῆς.

Ἐπικοὶ πράγματι ἐστάθησαν οἱ τότε καιροί. Τοὺς ἀξίζει σεβασμὸς, τιμὴ καὶ δόξα. Ἐπρεπε ν' ἀποτελοῦν ἄσβεστον φωτεινὸν ὑπόδειγμα. Αἰώνιον ἐθνικὸν μᾶθημα. Διότι διὰ τὴν θαυμαστὴν ἐξόρμησιν τοῦ Ἐθνους διὰ τὸ ὁμαδικὸν ἐκέينو νεανικὸν ἄλμα ἔδωσεν ἀσφαλῶς πελώρια πτερὰ ἢ μαγικὴ πνοή τοῦ Ἐμψυχωτοῦ. Τὴν νίκην ὅμως ἐξησφάλισαν καὶ οἱ πολεμικοὶ θριάμβοι τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Στόλου, καὶ τὸ τίμιον αἷμα τῶν μαχητῶν καὶ πρὸ παντὸς ἢ σύμπνοια τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ἁρμονικὴ συνεργασία τῶν παραγόντων τῆς Πολιτείας. Τὸ ὑπέροχον τρόπαιον τοῦ 1912 εἶναι καρπὸς τῆς ὁμαδικῆς Ἑλληνικῆς προσπαθείας. Αὐτὴ συνέτριψε τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐμεγάλυνε τὴν Πατρίδα.